

Проблеми енергозбереження в контексті забезпечення енергетичної безпеки держави

Торкатюк В.І., Салтанова О.С., Мозговий С.В., Чен Хойшен, Шевченко Е.Ю., Шевченко В.С., Харківська національна академія міського господарства

Енергоефективність та енергозбереження є пріоритетними напрямками енергетичної політики більшості країн світу. Перш за все це обумовлено вичерпанням невідновлювальних паливно-енергетичних ресурсів, відсутністю реальних альтернатив їх заміни, наявністю ризиків та значних витрат при їх виробництві і транспортуванні. Останнім часом ці чинники набувають все більшого значення у зв'язку із загальною нестабільністю у регіонах видобутку ПЕР, напругою на паливно-ресурсних ринках та несприятливими прогнозами щодо подальшого зростання цін на енергоресурси. Розвинені країни світу, у першу чергу, країни ЄС, які вже досягли значних успіхів у вирішенні проблем енергоефективності, продовжують пошук нових джерел енергозабезпечення та розроблення заходів щодо енергозбереження, що є позитивним прикладом для України.

Економіка України належить до найбільш енергоємних у світі, про що свідчать міжнародні порівняння. Характерно, що навіть за умов зіставлення обсягів ВВП на основі паритету реальної купівельної спроможності, що допомагає згладити завищеність обмінного курсу долара США до української гривні, енергоємність української економіки у 2009 р. була майже в 3 рази вищою, ніж у країнах ОЕСР і у 2,4 рази вищою за середню енергоємність у світі. Необхідний рівень споживання ПЕР задовольняється переважно за рахунок нарощування їх імпорту, що визначає значний рівень енергетичної залежності від країн постачальників ПЕР. Значний рівень енергоспоживання позначається не тільки на рівні енергетичної залежності, а і на конкурентоспроможності національної економіки.

Висока енергоємність ВВП – наслідок неефективної та ресурсоемної моделі економіки, що була успадкована Україною з радянських часів і характерні риси якої ще більше проявилися під час посткомуністичної адаптації.

Така ситуація потребує значних зусиль щодо енергозабезпечення країни, в тому числі закупівлі значних обсягів імпортованих енергоносіїв, в першу чергу нафти і газу. Безумовно, що зменшення споживання енергії на одиницю ВВП повинно зменшити імпортну залежність країни. Цього можна досягти за рахунок впровадження нових технологій

при виробництві палива та енергії, а також при їх споживанні у різних галузях економіки.

Незадовільний стан енергетичної безпеки країни спонукав Президента України доручити виконавчій владі разом з Національною академією наук України розробити Енергетичну стратегію України на період до 2030 року. Відповідно до результатів розрахунків, проведених на базі прогнозних даних проекту енергетичної стратегії України до 2030 року, можна зробити висновки, що в країні за рахунок енергозбереження до 2020 року можна досягти економії енергоносіїв у загальному обсязі порядку 470 млн. т у. п., що відповідає зменшенню витрат на їх імпорт близько 38 млрд. дол. Отже, чиста економія (із врахуванням витрат на енергозбереження) може скласти у 2020 році близько 15 млрд. дол. Такі переваги відповідають зниженню енергоемності ВВП більш ніж у 4,8 рази.

Модернізація паливно-енергетичного комплексу і заходи з енергозбереження не виключають один одного повністю. Проте куди раціональніше зменшувати енергоспоживання, ніж збільшувати пропозицію енергії, адже необхідність у надзвичайно витратній добудові енергетичних потужностей і створення під них ресурсної бази значно зменшиться. Достатньо сказати, що сума інвестицій в енергозберігаючі заходи складає приблизно 16% від усіх інвестицій, необхідних на оновлення і подальший розвиток ПЕК.

У умовах обмеженості інвестицій, як державних, так і приватних, існує велика вірогідність, що держава за традицією надасть пріоритет покращанню енергопостачання, ніж раціоналізації енергоспоживання, оскільки остання видається соціально небезпечною внаслідок необхідності підвищення тарифів, введення додаткових фіскальних інструментів тощо. Проте необхідність зміни акценту енергетичної політики на користь раціоналізації енергоспоживання очевидна. Цей шлях дозволить одночасно вирішити ще цілий ряд проблемних питань, а саме: підвищити конкурентоспроможність вітчизняних товарів за рахунок зменшення енергетичної складової собівартості; провести оновлення значної частини основних фондів на основі впровадження нових ефективних технологій як в енергетиці, так і в економіці в цілому; зменшити шкідливі викиди у навколишнє середовище (що є дуже важливим при нинішній екологічній ситуації в країні). Все це наблизить нашу країну до європейських стандартів енергобезпеки, складові якої – енергоефективність та екологічна прийнятність є пріоритетними в країнах ЄС. Безумовно, цей шлях не вирішує повністю проблем забезпечення енергетичної безпеки, але значно зменшує обсяги необхідного імпорту

і відповідно зменшує залежність країни та дозволяє економити кошти на закупівлю енергоносіїв.

Проведений аналіз свідчить, що на відміну від розвинених країн світу, де енергозбереження – елемент економічної та екологічної доцільності, для України – це питання виживання, оскільки досі не розв'язано проблеми збалансованого платоспроможного споживання, як внутрішнього, так і щодо імпорту енергоресурсів.

Визначення пріоритетності побудови енергозберігаючої структури ПЕБ буде потребувати зосередження зусиль держави та направлення інвестицій на розвиток нетрадиційних і відновлювальних джерел енергії та реалізацію потенціалу енергозбереження, але в кінцевому підсумку впровадження енергозберігаючих технологій дозволить значною мірою послабити залежність України від імпорту енергоносіїв що, в свою чергу, наблизить показник енергоемності ВВП до світового рівня. Аналізуючи стан ефективності енергоспоживання в Україні порівняно з іншими країнами та регіонами світу, можна сформулювати одну з основних вимог забезпечення енергетичної незалежності та енергетичної безпеки – необхідність досягнення високого рівня енергоефективності виробництва, а саме: досягнення загальносвітового рівня енергоемності ВВП.

Таким чином, необхідність сталого енергопостачання населення і економіки країни, зниження рівня енергетичної залежності, зниження техногенного навантаження на довкілля, зниження соціальної напруги у сфері енергетики, загальне підвищення рівня енергетичної безпеки України потребують вирішення проблем, пов'язаних з низькою енергетичною ефективністю економіки країни, значними витратами суспільства на своє енергозабезпечення. Різні фактори впливу рівня енергетичної ефективності на енергетичну безпеку, які були розглянуті вище, хоча і в різному ступені, але однозначно, показують на позитивну роль підвищення рівня енергетичної ефективності в забезпеченні енергетичної безпеки країни.